

Pamiętamy!

Rypyras!

W dniu 30 lipca odbyły się uroczyste obchody upamiętniające Romów i Sinti, którzy zostali zamordowani w byłym niemieckim nazistowskim Obozie Pracy i Obozie Zagłady w Treblince. Uroczystość zorganizowana przez Związek Romów Polskich z siedzibą w Szczecinku odbyła się na terenie Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince, w miejscu straceń w byłym niemieckim nazistowskim Obozie Pracy i Obozie Zagłady. To miejsce szczególnie ważne dla społeczności romskiej, ponieważ właśnie tam rozstrzeliwani byli romscy więźniowie obozu. Punktem kulminacyjnym uroczystości było odświeżenie i poświęcenie pomnika pamiątkowego ufundowanego przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

B yło to niezwykle ważne wydarzenie historyczne dla wszystkich Romów i Sinti, które nie miało dotąd miejsca w Treblince. Wydarzenie poprowadziły siostry Justyna i Magdalena Matkowskie, które powitały licznie zgromadzonych gości. Wśród z nich znaleźli się Romowie z terenu całej Polski oraz urzędnicy i przedstawiciele wielu zagranicznych ambasad. Uroczystość rozpoczęła się wprowadzeniem sztandaru Związku Romów Polskich oraz odsłuchaniem hymnu romskiego i polskiego. Następnie prezes Związku Romów Polskich Roman Chojnacki uroczystie powitał zaproszonych gości oraz wygłosił przemówienie, w którym powiedział: *„Tragedia naszego narodu przez wiele lat była pomijana we wszystkich rozważaniach i analizach dotyczących zbrodni ludobójstwa popełnionych podczas ostatniej wojny światowej. Dopiero niedawno ze często mówić otwarcie o gehennie Romów i Sinti w okupowanej Europie. Dla wielu państw wydawało się być niewygodnym oficjalne przyznanie się do udziału ich funkcjonariuszy w zbrodniach wobec Romów, co mogłoby postawić w niekorzystnym świetle ich dotychczas znaną rolę w II wojnie światowej. (...) Dziś po prawie 70 latach od zakończenia II wojny światowej sytuacji Romów*

w Europie nadal nie jest zadowalająca, a co gorsza wciąż padają oni ofiarami aktów przemocy, a niekiedy również i zbrodni o podłożu rasistowskim i etnicznym.”

Swój kunszt oraz wielki talent zaprezentował zgromadzonym zespół romski *Nova Roma* z Lublina, w którego skład wchodzi Ewa, Sesil oraz Adam Krzyżanowscy, którzy wzruszyli gości poruszającym wykonaniem dwóch utworów w języku romskim. Po spotkaniu z muzyką przyszedł czas

na przemówienia przybyłych gości, wśród nich znaleźli się m.in.: Stanisława Prządka reprezentująca Marszałka Sejmu, Wojewoda Mazowiecki Jacek Kozłowski, Ambasador Austrii Thomas Buchsbaum, Philippe Cerf - Pierwszy Radca Ambasady Francji, Alison Dilworth z Ambasady Stanów Zjednoczonych Ameryki, Rolf Nickel - Ambasador Republiki Federalnej Niemiec, Krystyna Pawłowicz - posłanka Prawa i Sprawiedliwości, Dariusz Napiórkowski - przedstawiciel Marszałka Województwa

Mazowieckiego Adama Struzika oraz Jacek Wilczur - Honorowy Dyrektor Instytutu Pamięci i Dziedzictwa Romów oraz Ofiar Holokaustu.

Potem przyszedł czas na kulminacyjny moment - odsłonięcie pomnika. Prezes Roman Chojnacki zaprosił do siebie delegację składającą się z przedstawicieli romskich pochodzących ze wszystkich szczepów romskich żyjących w Polsce i wspólnie odsłanili pamiątkową kamienną bryłę z tablicą zapisaną w języku polskim, romskim i angielskim. Widniał na niej tekst: „Pamięci Romów i Sinty zamordowanych przez niemieckich okupantów w Karnym Obozie Pracy i Obozie Za-

głady w latach II wojny światowej. Ból i cierpienie ofiar zabrała ziemia, która kryje prochy tysięcy niewinnych ludzi. Pochylamy głowy nad waszą męczeńską śmiercią. Związek Romów Polskich z siedzibą w Szczecinku, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa 2014 rok” oraz krótki, ale jakże znamieny wiersz Teresy Mirgi:

*„Na świecie bywałem,
krótko wędrowałem,
zostałem wezwany,
na inne bywanie.”*

Następnie ks. Biskup Ordynariusz poświęcił pomnik i wygłosił okolicznościowe przemówienie. Tablica pamiątkowa została poświęcona przez ks. Biskupa Tadeusza Pikusa, a Kamila Zielińska odmówiła modlitwę w języku romskim. Następnie odczytano apel młodzieży romskiej do świata w języku polskim, romskim i angielskim, po czym przybyłe delegacje przy akompaniamencie przejmującej muzyki złożyły pod pomnikiem wiązanki i wieńce.

Po zakończeniu części oficjalnej chętni udali się do budynku Muzeum, gdzie swoje wykłady wygłosili Prokurator Instytutu Pamięci Narodowej Krzysztof Bukowski oraz prof. dr Jacek Wilczur Honorowy Dyrektor Instytutu Pamięci i Dziedzictwa Romów oraz Ofiar Holokaustu. Tematy wykładów to „Zagłada Romów w Treblince” oraz „Udział Romów w oddziałach partyzanckich w czasie II wojny światowej”. Na zakończenie uroczystości zgromadzeni mieli możliwość zwiedzania wystawy w Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince.

Po zakończeniu uroczystości w Treblince Romowie oraz część zgromadzonych gości udali się w podróż do Krakowa na konferencję o zagładzie Romów oraz obchody dnia 2 sierpnia, czyli Dnia Pamięci o Zagładzie Romów, które odbyły się w Krakowie i Oświęcimiu. Relacja z obchodów na kolejnych stronach.

*Agnieszka Huczko
Fot. Anna Szymańska*

*Na świecie bywałem,
krótko wędrowałem,
zostałem wezwany,
na inne bywanie.*

Teresa Mirga

PAMIĘCI
ROMÓW I SINTI
ZAMORDOWANYCH PRZEZ NIEMIECKICH OKUPANTÓW
W KARNYM OBOZIE PRACY I OBOZIE ZAGŁADY
W LATACH II WOJNY ŚWIATOWEJ
BÓL I CIERPIENIE OFIAR ZABRAŁA ZIEMIA,
KTÓRA KRYJE PROCHY TYSIĘCY NIEWINNYCH LUDZI.
POCHYLAMY GŁOWY NAD WASZĄ MECZEŃSKĄ ŚMIERCIA,
ZWIĄZEK ROMÓW POLSKICH Z SIEDZIBĄ W SZCZECINKU
RADA OCHRONY PAMIĘCI WALK I MECZEŃSTWA
2014 ROK

*Pałe phuv phiravas
ciuno adaj dzivavas
imar man vicinde
per aver dzivipen.*

Teresa Mirga

RYPYRYBEN
PAŁ ROMA I SINTI
ZAMARDEN PEŁDY SASENDYR
DRE BUĆITKO STARYBEN I DRE KONCENTRACYJNO ŁAGRO
DRE II BARO MARYBEN
ŁENGRY DUKH I ROIBEN ZALIJA PHUV,
SAI GARUVEŁ DRE PESTYR BUTE MANUŚEN SAŁE ĆHI NA SYS BANGE.
ODDAS BARY PATYV SARE JAMARE MUŁORENGE SAŁE ĆHINE ZAMARDE.
ORGANIZACJA POLSKIE ROMENGRY ZRP DRE SZCZECINKO
RADA PAŁ RAKHIBEN RYPYRYBEN MARYBENA I DUKHA
2014 BERŚ

*I have been in the world,
I wandered briefly,
I have been called
to other being.*

Teresa Mirga

IN MEMORY
OF ROMA AND SINTI
MURDERED BY THE GERMAN OCCUPIERS IN THE FORCED-LABOUR CAMP
AND IN THE EXTERMINATION CAMP DURING THE SECOND WORLD WAR
PAIN AND SUFFERING OF THE VICTIMS TOOK THE LAND
WHICH HIDES THE ASHES OF THOUSANDS
OF INNOCENT PEOPLE
WE BEND OUR HEADS OVER YOUR MARTYR'S DEATH
POLISH ROMA UNION BASED IN SZCZECINEK
COUNCIL FOR THE PROTECTION OF STRUGGLE AND MARTYRDOM SITES
2014

Apel od młodzieży romskiej

Treblinka/Oświęcim 2014

Miejsce w którym dziś się zebraliśmy, jest miejscem szczególnym dla naszego narodu. To miejsce, które lata temu pochłonęło tysiące niewinnych istnień. To tu przelała się krew naszych przodków, tu wydawali swe ostatnie tchnienie. Bez winy, tracili tu życie w myśl chorej faszystowskiej ideologii. W milczeniu ich samych i w krzyku niesprawiedliwości.

Dziś, po wielu latach gromadzimy się w tym miejscu, by wspólnie wspominać tych, którym odebrano najcenniejszy skarb jakim jest życie. Spotykam się jednak nie tylko po to, by oddać im hołd i należną cześć. Nie tylko po to, by składać kwiaty i wygłaszać górnolotne mowy. Naszą misją, misją młodych pokoleń, jest także coś więcej. To na nas spoczywa obowiązek mówienia głośno o tym, co zaszło podczas II wojny światowej. To do nas, młodych należy głos, my musimy nauczyć swoje dzieci, przyjaciół i bliskich czym był Holocaust i jak przerażające straty przyniósł. Naszym zadaniem jest nie bać się tego trudnego tematu i przypominać wszystkim, do czego niegdyś doprowadziła niewiedza, nietolerancja i skrajny rasizm.

Pamiętając grozę tamtych czarnych dni i czując po dziś dzień ból straty w naszych sercach, zjednoczmy się dziś i wspólnie zadbajmy o to, by nigdy więcej nie doświadczyć podobnej historii. Holocaust to nie mit, nie bajka, ani legenda. Te okrutne wydarzenia miały miejsce w rzeczywistości. Zabito tysiące prawdziwych ludzi, z których każdy miał swą własną, unikalną historię. Za każdym z tych ludzi ktoś tęsknił, każdy z nich kogoś kochał. To nie liczby w statystykach, to prawdziwi ludzie, którzy zginęli, bo inni nie rozumieli ich odmienności. Nie pozwólmy o tym zapomnieć.

Apelo terne Romendyr
Treblinka/Oświęcim 2014

Šteto ande savo men dadyves rakám sy but wažno sare Romenge dre celo sveto. Adava šteto but, but šeta manušen, Romen našadža. Dre da phuv garudo sy rat jamare sare manušengro. Adaj jamare manuša, Roma, našade peskro džipen. Jone na kerde niso, jone nasys bange. Bang sy da manušen save pačenas ande nasvali ideologia faszystovsko.

But berša przegene, jame rakám pes pałe pre da šteto kaj khetane te zreperas da manušen, save našade adaj peskro najbaredyr manušikano barvalipen, o džipen. Jame rakhas jamen adaj, kaj te thovas łenge luludža, kaj te rakiras łendyr šukares, kaj te na bištiras so pes adaj kerdža. Jekhenestyr te na bištyras. Jamary buty, buty terne manušengri sy kaj adałestyr te das godli dre sare ryga, dre celo sveto, kaj sare mauša te džinen i te šunen so pes kerdža ande čiro syr sys dujto svetytko mariben. Adaja si jamari misja, kaj te phenas jamare čavorenge, malenge, sarenenge kones rakhasam pre jamaro drom dałestyr so pes adaj kerdža. Kaj te reperen. Jamaro drom, sy te rakireł pał dava, so sy Holocaust. Jamaro celo sy te rakireł sarenenge ke so doligirdža bitolerancja i rasizmo. Sare, khetane zumavas sare džesa te dasave čiri te na ryšon pałe. Zumavas sarenenge te phenet, kaj adava na sys paramiša. Adava so pes adaj kerdža ande dujto svetytko mariben na sys paramiša. Dava sys ćačipen. Adaj našadyne but but šeta manuša. Jone našade adaj peskro džipen, peskry familia, peskro kamlipen. Ande jamaro vast sy kana, kaj te na das nikoneske dałestyr te bištyreł.

Appeal of the Romani youth
Treblinka/Auschwitz-Birkenau 2014

This place, where we are now is very important for our nation. Many years ago here in Treblinka and Auschwitz-Birkenau died thousands of innocent human beings. On this land was spilled the blood of our ancestors. Without guilt, they lost their life in the name of a sick fascist ideology. They died in silence and in the cry of injustice.

Today, after many years we get together to commemorate those who lost the most precious treasure: life. We get together not only to pay tribute to them, lay flowers or to make speeches. Our mission, the mission of the youth is to spread the knowledge about what happened during the Second World War. We, young people have an obligation to teach our children as well as friends and relatives what was the Holocaust, and what were its results. We cannot be afraid of this difficult topic, we have to remind to others that intolerance, extreme racism and discrimination can have tragic consequences.

Remembering about the terror of those days, and feeling the pain in our hearts, let's combine together and let's do everything what is possible to not let in happen again. The Holocaust it is not a myth, fairy tale or a legend. Those terrible events really happened, real people lost their life, and each of the victims had own story. They are not only numbers in the statistics, but they are real people who died, because other people could not understand that they were different. We cannot forget about this.

Romano Atmo

4 2014
(52)

ISSN 1896-4427

Obchody
upamiętniające
zagładę Romów